

בפרטי הטבע מורידה את האדם עד כדי כך שמתעלמות ממנו כל ההרגשות בבחינת הנבדל שהוא באמת הגילוי של שם ד', ומשתקע בשכחת ד' ועוזו, כמו שאנו רואים שההשקעה בחכמת הטבע מפיגה ביותר את אמונת ההשגחה למרות מה שהיו צריכים להתפעל ביותר מדקדוקה של הטבע ואיך הכל בה מדוד ומשוער, אלא מפני שסוף סוף עוסקים בחכמה חיצונית בחכמת הטבע שכולו העלם, הגם משתקעים יחד עם החכמה החיצונית הלזו, בתוך החיצוניות וההעלמות, והוא כדוגמא שכתבו המקובלים לדלג על דרושי הקטנות כי מוסיפים בזה כח להס"א, ולזאת ההשתקעות בהפרטים של הטבע ביחוד אלו שאין בהם רצון מכוון מן האדם ותועלת שימושי, יכול לגרום אחת משתי אלה או להשתקע כולו בהעלמת הטבע או לבדות הזיות מדומות שבעיקרם מטשטשים הם את השכל ואת התבונה הישרה, והרמב"ם שדאג מאד עבור השכל לבל יבולע ח"ו ולא יהיו גמשכים אחרי דברים בדויים מלב שעפ"י רוב באים מצד בטלה, ואי החפץ להדבק בנשמתו נשמת חיים, ידע להבליט זה שכך הוא רצונו ית"ש ביצירת הטבע שרצונו י שלוט בה מצד הכלל, והפרט יוכלל בו.

ופה המקום לבאר על מה שנמצאו אומרים שאין הנמנעות מכלל היכולת, כי אין שום צדק בזה להעלות על הדעת שאפשר להגדיר את היכולת העליונה בשום הגדרה איזו שהיא, אלא שיש צדק לומר שמבראשית בהתחוללות קביעות גדרי ההוי' שקבע הוא יתברך, קבע ככה ברצונו בדברים האלה שהשינוי בהם הוא מן הנמנעות, ואין שום הגדרה שאיננה רצונית.

יא

הבחירה מפני שהיא רו צלם אלהים, והיא מרום פסגת מעלת האדם, יש הבדל בין הבחירה שמלפני החטא להבחירה שלאחרי החטא, והנה בענין ירידת הנשמה לארץ, ישנם כמה באורים, ומהמגמות העקריות של ירידה זו, הוא, להיות כי בצלם אלהים עשה את האדם, זבהיות כי כך רצה להשפיע על הוולת, ושהוא

[קס]

יהי' נשמתא דכל נשמתין לכל ההוי' כולה, על כן גם הנשמה צריכה לזולת להשפיע, לפיכך מורידים אותה לגוף שהיא תהי' לו לנשמה ולהשפיע עליו לרוממו ולהעלותו עד שגם הגוף יהי' גם הוא לבחינת מצב של נשמה. ועוד טעם כדי שהנשמה תשיג בחירה, ולא יתכן שתשיג זה בלא התלבשות תוך גוף בעוה"ז, ואמנם הנשמה אינה רוצה בשום אופן לרדת לארץ, מוותרת היא על השפעה לזולת ומוותרת היא גם על השגת הבחירה, ובלבד שתשאר דבוקה באלהים חיים מקור מחצבתה, ואמנם על ידי זה עצמו מתעורר ביותר הצורך להורידה ולהכניסה בתוך גוף, שכל מה שהיא מתרפקת ביותר במקורה העליון, יותר נמשך עליה צלם האלהים, ויותר היא נדרשת בשביל זה לדמות צורה ליוצרה להיות גם היא משפעת ובעלת בחירה.

ולהיות כי הנשמה כשהיא למעלה היא מכירה את היחוד העליון כי הוא ואין בלתו, אחד ואין שני, אי אפשר לה שמה להשיג בחירה, אם לא שתנתק מעט מהבהקת האורה ע"י ירידתה למטה, ובזה היתה הבחירה של הנשמה שלא תנוח ולא תשקוט עד אשר תופיע בהדר קדשה להוריד את כל ההכרות האחדותיות העליונות למטה בעוה"ז להיות ד' אחד ושמו אחד, ובכן הי' הוא ית"ש היחיד בעליונים ובתחתונים. אבל כשגרם החטא ונעלמה הקדושה העליונה ועלתה השכינה למרומים, נשאר האדם יחידי בתחתונים ומאז כמעט נסתלקה האפשרות של הבחירה שלפני החטא להפוך את הלמטה כהלמעלה, ומאז הבחירה היא באופן יותר גמוד לבחור בטוב ולעזוב את הרע, והוא מה שנאמר "הן האדם הי' כאחד ממנו לדעת טוב ורע", ומפרש רש"י האדם הי' כאחד מה אני יחיד בעליונים אף הוא יחיד בתחתונים, ואינו מובן, דמה זה חידוש הא גם קודם החטא הי' יחיד בתחתונים, אבל להאמור הביאור הוא דלפני החטא היתה תעודתו של האדם לגלות יחידותו ית"ש גם בתחתונים, ובזה היתה תלוי' כל בחינת בחירתו לגלות בחינת אין עוד מלבדו להתכלל ו"לאשתאבא בגופא דמלכא" (זוהר), ועתה אחרי החטא אין לו עוד כח זה עד שיתוקן עולם במלכות שדי, והוא עתה יחיד בתחתונים ואין העוה"ז כעוה"ב, העוה"ז

[קסא]

על שמועות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל שמועות רעות אומר ברוך דיין האמת.

אמנם הרמב"ם מביא בשם התרגום שמתרגם האדם הזה יחיד בעלמא מיניה למידע טב וביש, ומוסיף הרמב"ם על זה וזה לשונו: ר"ל שהוא היה אחד בעולם, ר"ל מין שאין כמוהו מין אחר שישתתף עמו בזה הענין אשר נמצא בו והוא שמעצמו ומנפשו ידע הטוב והרע ויעשה איזה מהן שירצה ואין מונע לו מהן, עכ"ל. וכונתו כי לפני החטא לא הי' הרע דבוק בו ובנפשו והי' זקוק לפיתויים מן החוץ כפתויי הנחש ואחרי החטא נדבק בו הרע עד שמעצמו ומנפשו יודע את הטוב וגם את הרע, והי' הציווי שלא לאכול מעץ הדעת, להבחנה, שאם הי' עומד בנסיון זה היתה הבחירה מאז רק לענין עלי' ותוספת, כמו הבחירה שלעתיד לבוא עת שרוח הטומאה יעבור מן הארץ, אבל מכיון שחטא הי' הוא בבחינת בא לטמא פותחין לו, ונעשית הבחירה בטוב ורע, ששניהם נעשו שקולים אליו, ומה שאמר הן האדם הי' כאחד מין שאין כמוהו מין אחר שישתתף עמו בזה, רוצה לומר שמקודם גם הנחש מקור של הרע הי' לו בחירה לפתות את האדם וכדכתיב והנחש הי' ערום מכל חית השדה, וגם מדנענש על זה, וכלא בחירה אין עונש כדברי הרמב"ם, ורק אחרי החטא שהרע נכנס בהאדם מבפנים שנפתחה הבחירה ממעלתה, נסתלקה גם כל בחירה משום מין שבעולם, ובין הטוב ובין הרע הוא בו ובנפשו של האדם, זהו כאחד.

יב

ואומר ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם ומפרש רש"י ויחזיק עצמו לאלהות, אמנם הרמב"ם אינו מפרש כן אלא שמתוך שיחי' לעולם לא יקבל עונש ואין מעצור לרוחו, על כן צריכים ללמדו דרכי הטוב והרע ושיצווהו ויזהירוהו ויענשוהו ויגמלוהו ויהי' כל זה יושר וכן ראוי לו להרגיל עצמו בפעולות הטובות עד שיהיו לו המעלות ויתרחק מן הפעולות הרעות עד שיסורו, והם הפחיתות אשר נמצאות אתו, לא יאמר שהם בענין